

Archeologienota
Verslag van resultaten
bureauonderzoek
Beperkte samenstelling

Bocholt
Abeekvallei deel 2
Peat Pals for LIFE
(prov. Limburg)

Auteurs: Stijn CASSELMAN
Lynn DEVALCKENEER
Bart BARTHOLOMIEUX
Christof VANHOUTTE

Projectcode: 2025L182

0. INHOUDSTAFEL

0. INHOUDSTAFEL	2
0. ARCHEOLOGIE NOTA MET BEPERKTE SAMENSTELLING	3
1. BESCHRIJVEND GEDEELTE	3
1.1. WETTELIJK KADER.....	3
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. Vraagstelling.....	4
1.2.2. Randvoorwaarden.....	4
1.2.3. Huidige toestand.....	4
1.2.4. Geplande werken	7
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	10
1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie	10
1.3.3. Gebruikt materiaal.....	11
1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek	11
1.3.5. Inbreng specialisten	11
1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering.....	11
2. ASSESSMENTRAPPORT BEPERKTE SAMENSTELLING	12
2.1 Topografische situering	12
2.2 Landschappelijke situering.....	15
2.3 SYNTHESE	18
2.3.1 Verwachtingspatroon.....	18
2.3.2 Afweging verder vooronderzoek	18
2.3.4 Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	19
3. SAMENVATTING	20
4. BIBLIOGRAFIE	21
4.1 INTERNETBRONNEN.....	21

0. ARCHEOLOGIENOTA MET BEPERKTE SAMENSTELLING

Voor dit project wordt een archeologienota in beperkte samenstelling opgemaakt conform hoofdstuk 12.5.3.3 van de Code Van Goede Praktijk 2.0. De motivatie hiervoor is de duidelijk erg beperkte impact van de geplande werken op het bodembestand. De voorziene ingrepen zullen namelijk de bodem niet roeren voorbij de ondergrens van de teelaarde (Ap-horizont). De toekomstige werken zullen dus met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed.

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen te Bocholt Abeekvallei, gelegen buiten woon- of recreatiegebied waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000 m² of meer beslaat en de aanvrager een natuurlijke persoon of privaatrechtelijke rechtspersoon is, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. *Vraagstelling*

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja: wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. *Randvoorwaarden*

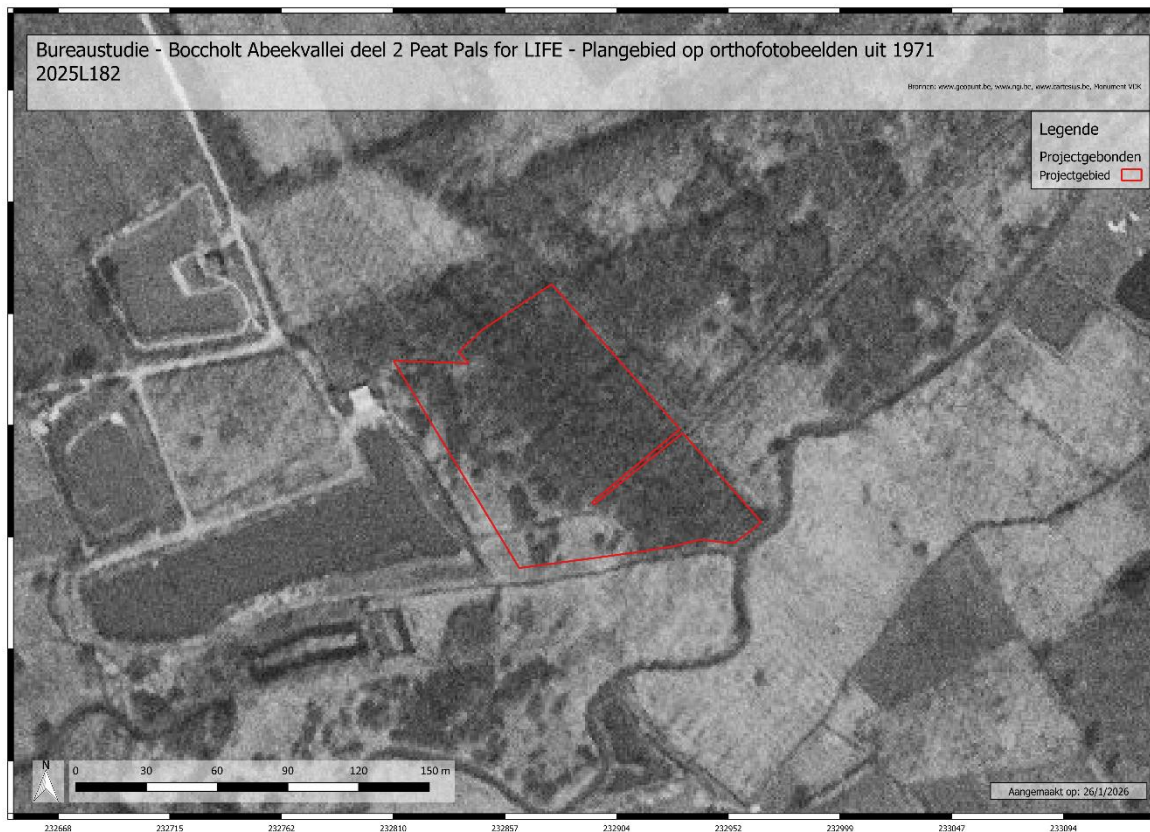
Niet van toepassing.

1.2.3. *Huidige toestand*

De vallei van de Abeek staat gekend als een hotspot voor de Vlaamse biodiversiteit. Broekbossen, blauwgraslanden en moerassen zijn enkele van de habitattypes die je er kan terugvinden, waar soorten zoals paarbladig- en verspreidbladig goudveil, moerasviooltje, wateraardbei en waterdrieblad het naar hun zin hebben. Daarnaast staat het gebied gekend voor de aanwezigheid van een stevig veenpakket. Stikstofdepositie, illegale vergravingen en drooglegging voor recreatie en intensieve landbouw zorgen echter voor de teloorgang van de lokale biodiversiteit in het gebied.

De projectlocatie liggen verspreid over twee gemeentes: Oudsbergen en Bocholt. De vergunningsaanvraag gebeurt op gemeentelijk niveau, dus dient voor elke gemeente een aparte archeologienota opgesteld te worden. Deze archeologienota heeft betrekking op het deel van het projectgebied dat zich nabij de Monshofstraat 15 te Bocholt.

Het plangebied heeft een totale oppervlakte van ca. 45 476 m². Op de percelen bevinden zich voormalige vijvers, aangelegd rond de jaren '70 van vorige eeuw (Figuur 1 en Figuur 2). De grond die vrijkwam bij het uitgraven van de vijvers werd als dijken rondom de vijvers opgeworpen. Het projectgebied te Bocholt is volledig onbebouwd en met uitzondering van de vijvers zelf volledig in gebruik als groenzone met gras, bomen en enkele hagen. Het betrokken projectgebied geeft ruimte aan vier vijvers omringd door de eerder vermelde dijken en hoogstammige begroeiing en heeft een totale oppervlakte van 9673 m².

Figuur 3: Plangebied op orthofotobeelden uit 1971 (bron: geopunt.be)

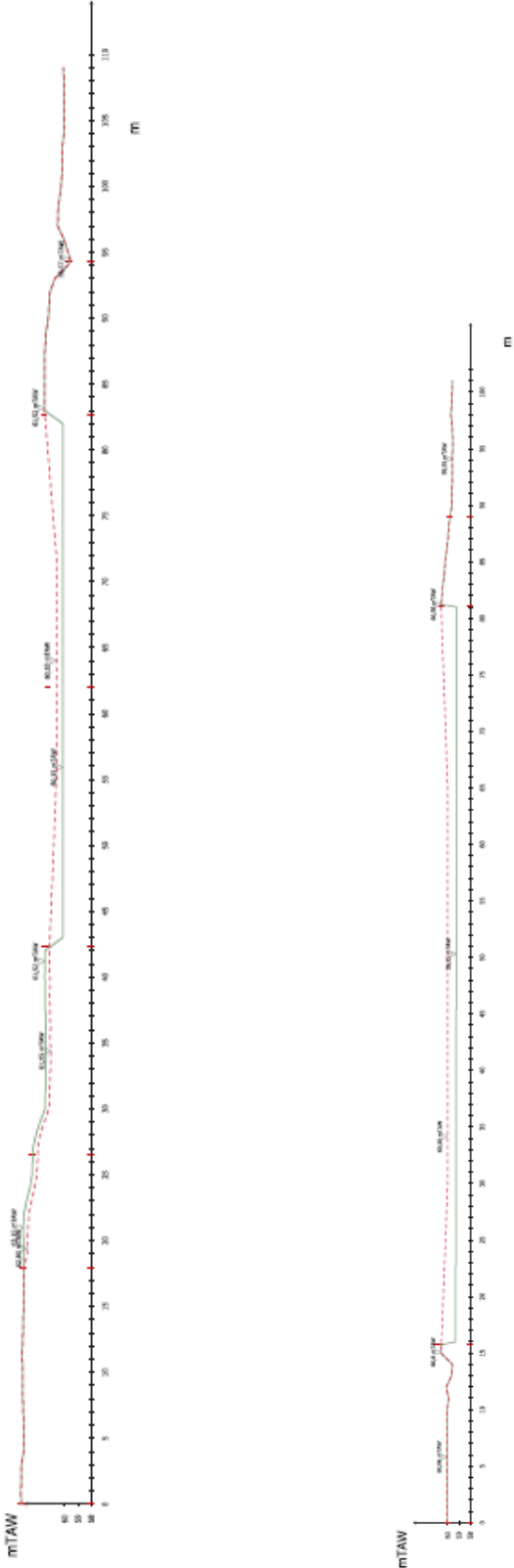
Figuur 4: Plangebied op orthofotobeelden uit de periode 1979-1990 (bron: geopunt.be)

1.2.4. Geplande werken

Het doel van het ruimere project “Peat Pals for LIFE” is om de bijzondere habitattypes overgangsveen en trilveen (H7140), blauwgrasland (H6410) en open waterpartijen met rijke waterplantvegetatie (H 3150), samen met hun inwonende soorten, in Europese natuurgebieden te beschermen. Daarom zal 56 ha veenhabitat in Vlaanderen (Abeekvallei, Dommeldal en Veewei) in kwaliteit verbeter worden, door de hydrologie en abiotiek te herstellen. Dit zal een kwaliteitsverbetering en uitbreiding van de veengebieden tot gevolg hebben en zal anderzijds tot een verminderde uitstoot van broeikasgassen in deze koolstofrijke regio's leiden. De initiatiefnemer wenst om de huidige achteruitgang ronde Abeek tegen te gaan door 14ha van het habitatype trilveen en overgangsveen (H7140) te herstellen.

Concreet plant de opdrachtgever het verwijderen van houtopslag en hun stronken, gebiedsvreemde elementen (rommel, oeverbeschoeiing, restanten koterij, omheining); het vernatten van het gebied door het dempen van onnatuurlijke drainage; het herstellen van het historische maaiveld en hydrologisch systeem met graafwerken; het herprofilen van oude weekend-/visvijvers (verondiepen, oeverafschuining, afvissen) ter herstel van open waterpartijen voor trilveenvorming (natuurlijke omvorming van H3150 naar H7140); het herintroduceren van de veenvormende soorten waterdrieblad en wateraardbei waar mogelijk; het bestrijden van invasieve exoten en het maaien van de lage vegetatie als eindbeheer.

De vergunningsplichtige ingrepen die aanleiding geven tot archeologisch onderzoek bestaan in dit geval uit grondverzet in functie van reliëfherstel. De weekendvijvers die in de jaren 1970 werden aangelegd, zullen gedempt worden door het instoten van de dijklichamen rond de vijvers, waardoor het oorspronkelijke reliëf zo goed mogelijk hersteld wordt. Hierbij zal niet worden gegraven tot onder het historische maaiveldniveau. De oorspronkelijke organische laag met eventuele zaadbank die zich onder de opgehoogde dijken bevindt wordt opgespoord en gevolgd als referentiepeil bij het afgraven van de dijken.

Figuur 5: Doorsnedes geplande werken (bron: initiatiefnemer)

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. *Motivering onderzoeksstrategie*

In dit bureauonderzoek wordt getracht een zo duidelijk mogelijk beeld te vormen van de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het projectgebied en de omgeving. Dit wordt vervolgens getoetst aan de geplande verstoreng van de bodem. Het doel hiervan is te kunnen bepalen of verder archeologisch onderzoek aangewezen is. Om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen werden verschillende bronnen geraadpleegd.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en in het algemeen werd de online databank van de CAI (Centraal Archeologische Inventaris) geraadpleegd.¹ Als aanvulling hierop werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Langs deze weg werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van de 20^e eeuw. Op alle kaarten en luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zo tot een duidelijk beeld te komen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.3. Gebruikt materiaal

Alle nodige informatie werd geraadpleegd via het internet of werd digitaal aangeleverd door de initiatiefnemer. De kaarten die toegevoegd zijn als bijlage werden vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

1.3.4. Motivering eventueel afwijkende methodiek

Niet van toepassing.

1.3.5. Inbreng specialisten

Niet van toepassing.

1.3.6. Algemene wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

2. ASSESSMENTRAPPORT BEPERKTE SAMENSTELLING

Aangezien de geplande werken wegens hun beperkte impact op de bodem, beperkt tot de teelaarde, geen verstoring van eventuele archeologische waarden impliceren en dus met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst en er daarom geen verdere maatregelen nodig zijn, wordt dit een verslag van resultaten met beperkte samenstelling zoals aangegeven in hoofdstuk 12.5.3.3 van de Code Van Goede Praktijk 2.0.

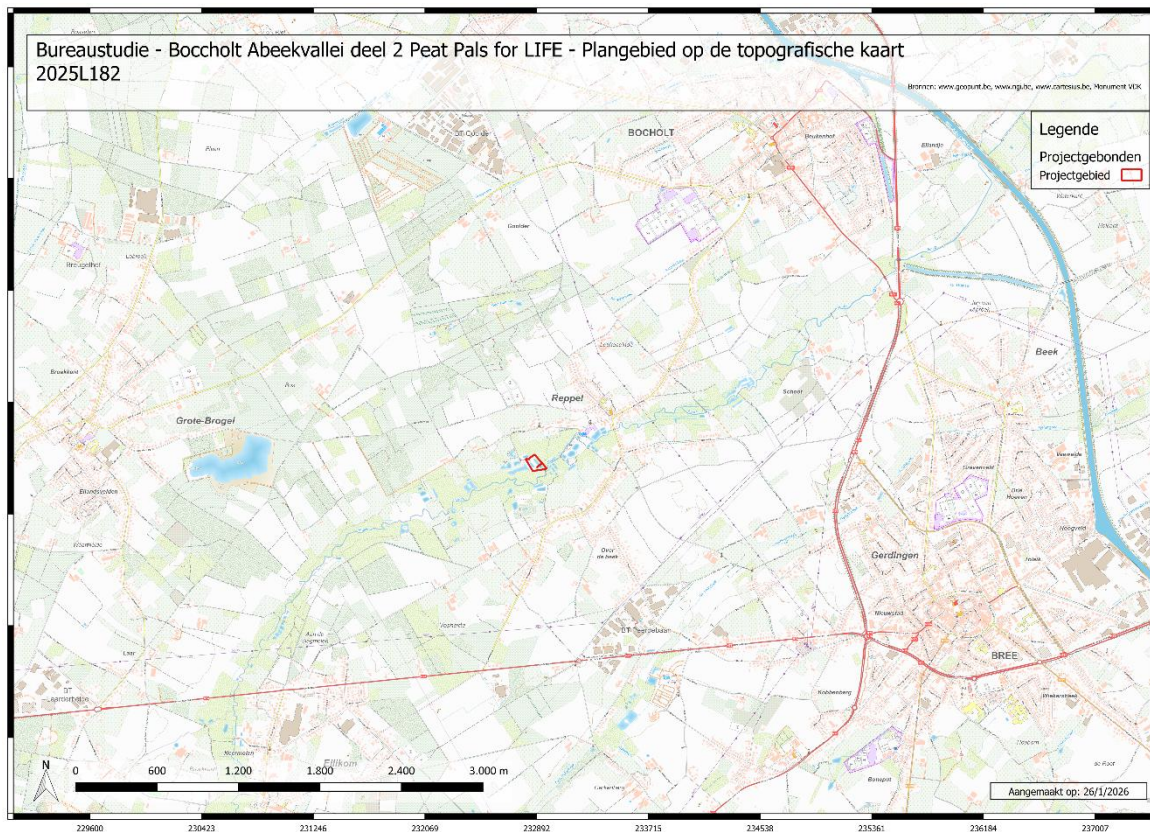
2.1 Topografische situering

De stad Oudsbergen is gelegen in het noordoosten van de provincie Limburg en in het noordoosten van de gemeente Oudsbergen, in de streek van de Kempen en maakt deel uit van het arrondissement Maaseik. De stad situeert zich tussen de steden Hasselt (23,50 km naar het zuidwesten) en Maastricht (30,25 km naar het zuidoosten) en Eindhoven (36,50 km naar het noorden) in Nederland. De gemeente Oudsbergen grenst in het noorden aan Bocholt, in het noordoosten aan Bree, in het oosten aan Maaseik, in het zuiden aan Opglabbeek, in het zuidwesten aan Houthalen-Helchteren en in het westen aan Peer (Figuur 6).

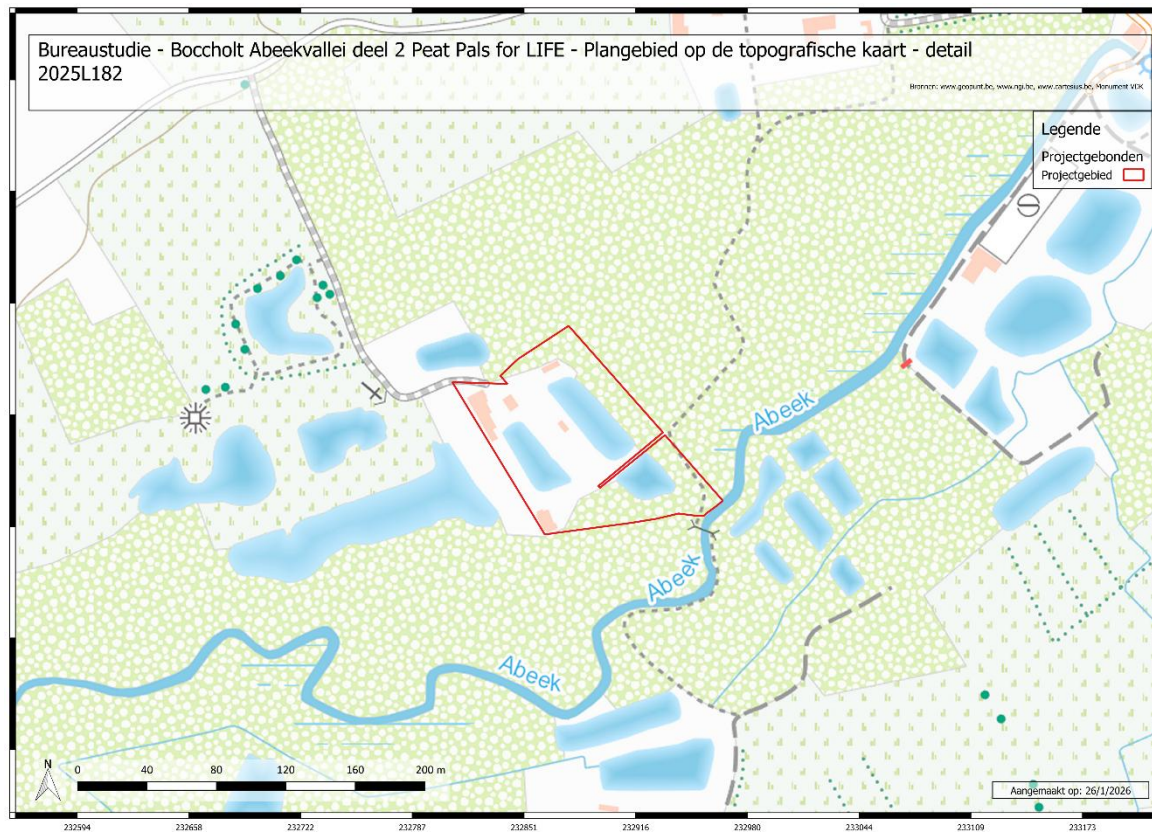
De gemeente Bocholt situeert zich in het noordoosten van de provincie Limburg en grenst aan de provincies Hamont-Achel, Neerpelt, Peer, Meeuwen-Gruitrode, Bree en de Nederlandse grens. Het projectgebied situeert zich in het zuiden van de gemeente, op ongeveer 620 m afstand ten zuidwesten van Reppel. De regio waar het terrein zich bevindt heeft een uitgesproken natuurkarakter. Het maakt deel uit van het landschappelijk geheel Vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt.

Kadastraal zijn deze percelen terug te vinden onder Bocholt, afdeling 2, sectie B, percelen 253B, 253C, 253F, 251C.

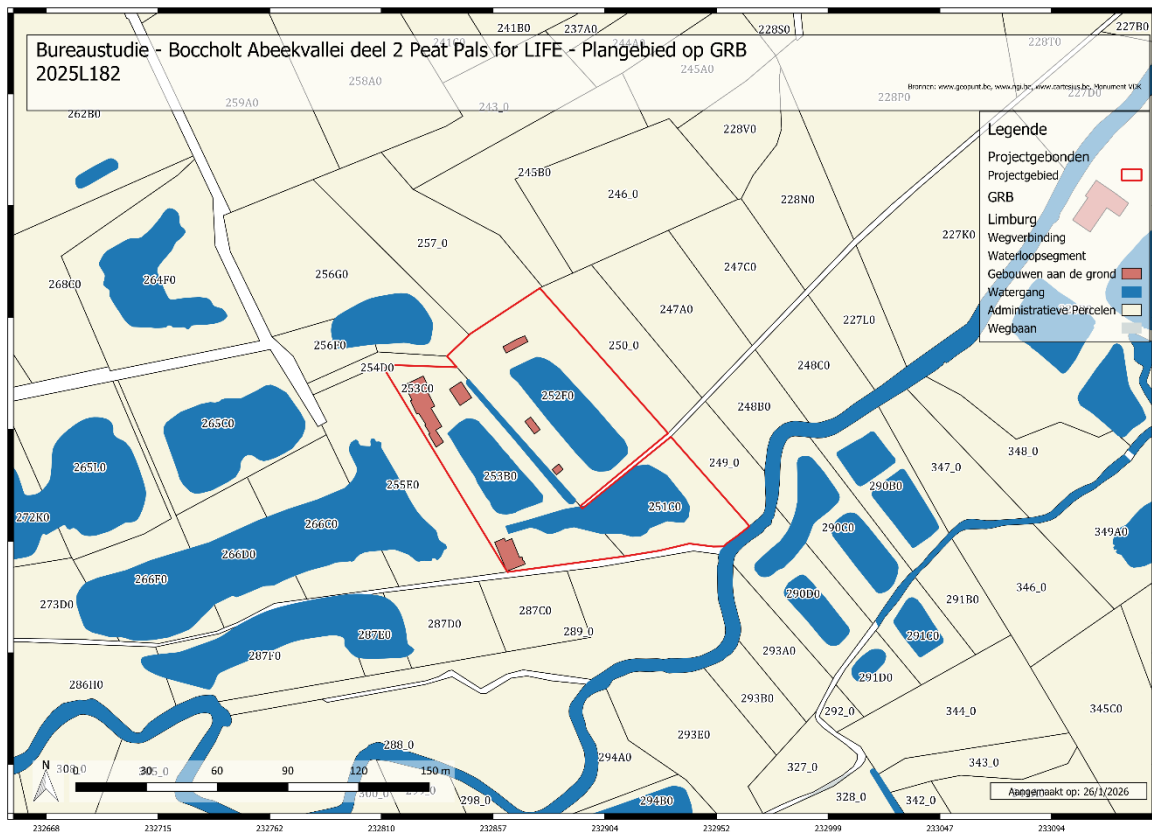
Op de bodemgebruikskaart uit 2001 staat het oostelijk deel als gemengd bos aangeduid en de overige zones als bebouwd en akkerland. Opvallend is de afwezigheid van de waterpartijen die op het terrein aanwezig zijn.

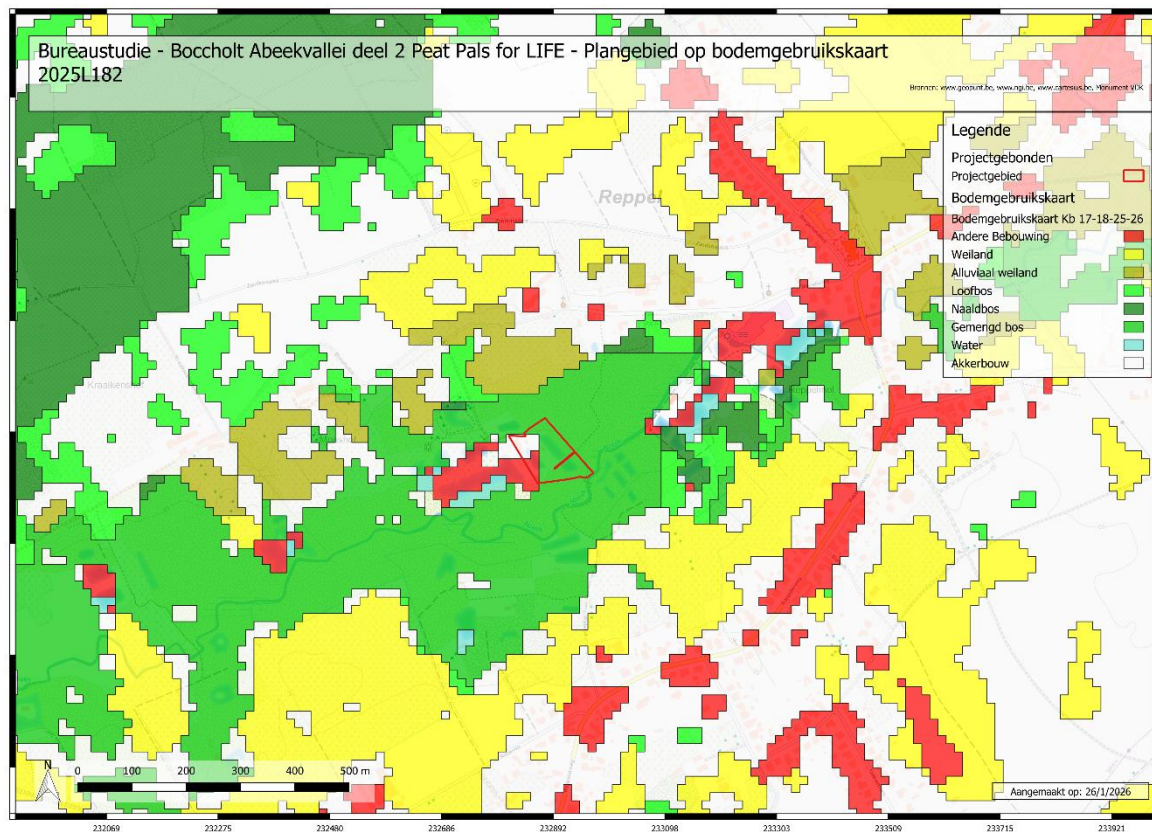
Figuur 6: Plangebied op de topografische kaart (bron: geopunt.be)

Figuur 7: Plangebied op de topografische kaart: detail (bron: geopunt.be)

Figuur 8: Plangebied op de kadasterkaart (GRB) (bron: geopunt.be)

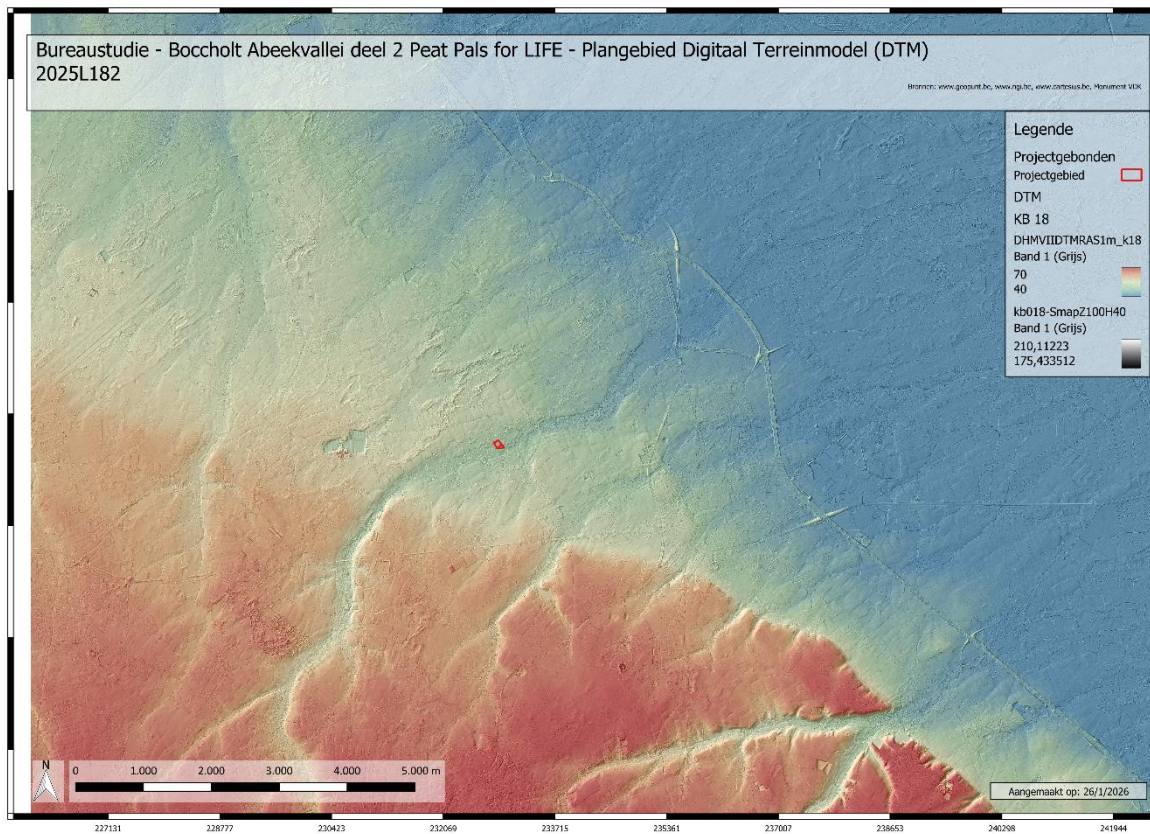
Figuur 9: Plangebied op de bodemgebruikkaart (bron: geopunt.be)

2.2 *Landschappelijke situering*

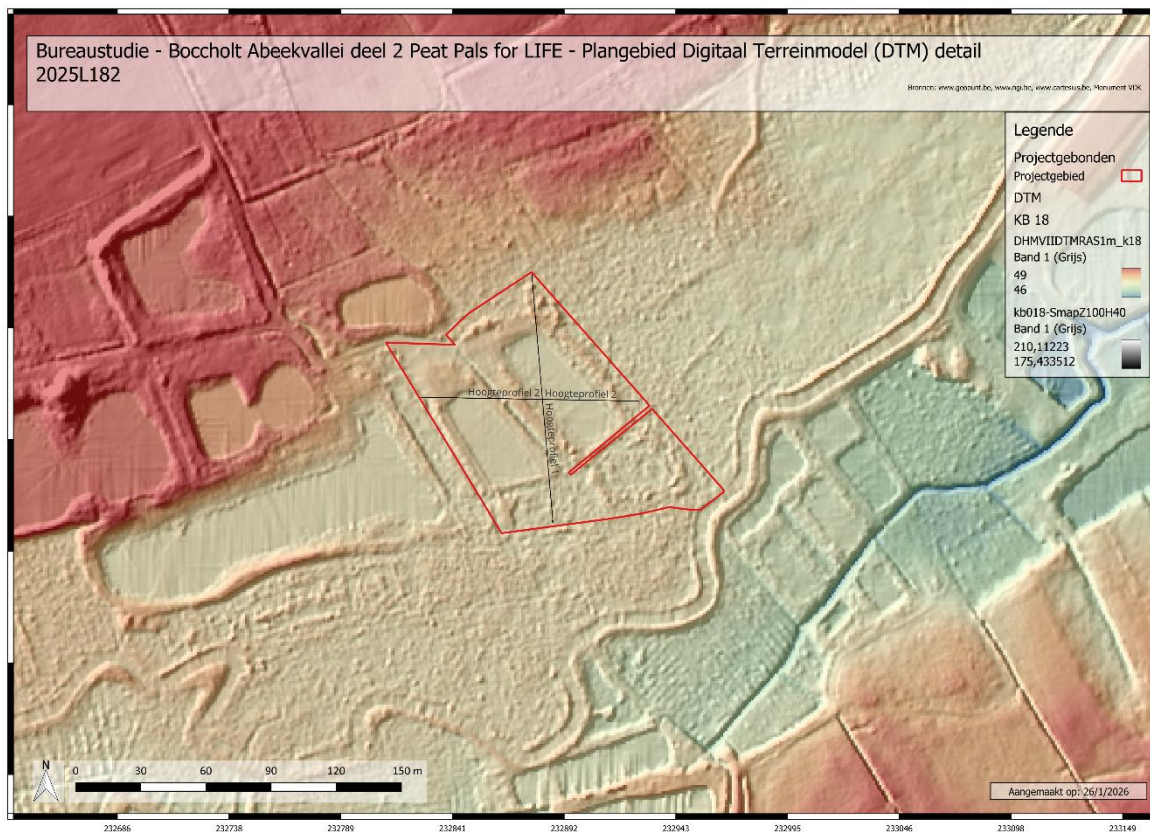
Het projectgebied is gelegen in de vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt, in het grensgebied met de gemeenten Bree, Meeuwen-Gruitrode en Peer. Het bevindt zich in de overgangszone tussen het Kempens Plateau en de Vlakte van Bocholt. Dergelijke overgangszone wordt gekenmerkt door een eigen dynamiek. Naast een gevarieerd bodemgebruik en waardevolle, cultuurhistorische elementen bezit het landschap hier ook een bijzonder reliëf. De Abeek sneed een smalle vallei uit in het Kempens Plateau. Het grondwater, dat in de ondergrondse lagen van het plateau opgeborgen zit, komt er aan de oppervlakte in bronnen of sprinklen en moerassige kwelzones. De reliëfkenmerken van het landschap worden sterk mede bepaald door terreinverzakkingen langs verscheidene breuken, die zich op de zuidrand van de Slenk van Roermond situeren. Een eerste steilrand (Bree-Grote Brogel) overbrugt het hoogteverschil tussen het plateau en het zogenaamde niveau van Grote-Brogel – Gerdingen op 50 – 55 m. Verder noordwaarts vormt een tweede rand (Bree – Kaulille) de grens met de Vlakte van Bocholt. Die laatste is het gevolg van de Feldbissbreuk, waarlangs de vlakte lager kwam te liggen. De verschillende niveaus zijn bedekt door eolische dekzandpakketten, die dunner zijn op het plateau dan op het laagland.

Binnen de contouren van het plangebied zelf variëren de hoogtes tussen ca. +47,60 m en +48,20 m TAW. Het reliëf wordt duidelijk gedefinieerd door de aanwezige vijvers. Rondom deze vijvers zijn verhogingen zichtbaar die overeenstemmen de dijken. Overigens is een onregelmatig reliëf te zien dat wijst op hoogstammige begroeiing binnen het terrein.

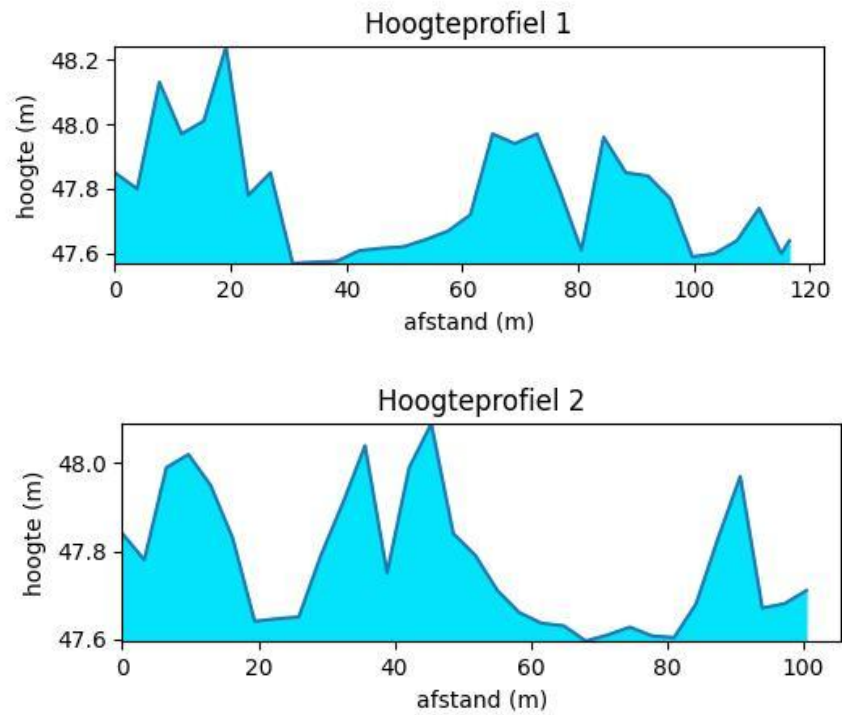
Op bodemerosiekaart uit 2016 is het plangebied zelf niet gekarteerd, maar de kaart geeft aan dat de potentiële bodemerosie op gekarteerde percelen in de directe omgeving zeer laag tot verwaarloosbaar is (Figuur 13). Deze kaart houdt onder meer rekening met het bodemtype, de hellingslengte en de hellingsgraad.

Figuur 10: Plangebied op het Digitale Terreinmodel (DTM) Vlaanderen (bron: geopunt.be)

Figuur 11: Plangebied op het Digitale Terreinmodel (DTM) Vlaanderen: detail met hoogteprofiellijnen (bron: geopunt.be)

Figuur 12: Hoogteprofielen noorden-zuiden (bovenaan en westen-oosten (onderaan) doorheen het plangebied (bron: geopunt.be)

Figuur 13: Plangebied op de potentiële bodemerisiekartaart (bron: geopunt.be)

2.3 Synthese

2.3.1 *Verwachtingspatroon*

Op basis van het voorgaande assessment kan volgend verwachtingspatroon naar voor geschoven worden:

- Het projectgebied is reeds grotendeels verstoord door de vijvers die hier in de jaren 1970 zijn uitgegraven.
- De bodemingrepen betreffen hoofdzakelijk het herstellen van het oorspronkelijke, natuurlijke maaiveld, door de op de oevers in wallen opgeworpen vulling van de vijvers terug in de vijvers te duwen om deze te dempen. Bij het realiseren van dit grondverzet zullen geen bodemingrepen voorbij de ondergrens van de teelaarde (en het oorspronkelijke maaiveld) plaatsvinden.
- Gezien de erg beperkte impact van de geplande werken op de bodem, is hier geen kenniswinst wat betreft nog mogelijk aanwezige, intacte archeologische waarden.

2.3.2 *Afweging verder vooronderzoek*

De geplande ingrepen zullen beperkt blijven tot de laag teelaarde. De graafwerken zullen de bodem in feite niet voorbij het oorspronkelijke maaiveldniveau roeren. De opgeworpen aarde uit de vijvers zal in de vijvers geduwd worden om deze zo te dempen en het oorspronkelijke maaiveld te herstellen. Gezien de beperkte impact van de geplande ingrepen op de bodem, alsook de reeds bestaande verstoringen door de vijvers in het projectgebied, is hier geen potentieel voor kennisvermeerdering. Daarom wordt geen verder vooronderzoek geadviseerd.

2.3.4 *Beantwoording van de onderzoeksvragen*

Op basis van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:

- ***Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?***

Er zijn geen archeologische gegevens gekend over de site zelf. De gekende historische gegevens worden besproken in hoofdstuk 2.2.

- ***Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?***

De bodem werd reeds sterk verstoord door vier verschillende vijvers die het gros van het projectgebied innemen.

- ***Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?***

Percelen in de directe omgeving van het plangebied zijn gekarteerd als zeer weinig tot verwaarloosbaar erosiegevoelig.

- ***Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?***

De impact van de geplande werken blijft beperkt tot de laag teelaarde en opgeworpen grond uit de vijvers. De graafwerken zullen in feite niet voorbij het oorspronkelijke maaiveldniveau reiken, aangezien het doel hiervan net het herstel van het natuurlijke maaiveld is.

- ***Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja: wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?***

Het is niet aantoonbaar of er al dan niet een archeologische site aanwezig is/was. Indien dit het geval was, is deze vermoedelijk grotendeels verstoord door de aanleg van de vijvers.

- ***Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?***

De beperkte impact van de geplande graafwerken op de bodem is erg beperkt, wat duidelijk maakt dat het onderzoeken van het projectgebied met hoge

waarschijnlijkheid niet zal leiden tot nuttige kenniswinst. Er dienen dan ook geen verdere maatregelen geformuleerd te worden.

3. Samenvatting

Het projectgebied (45 476 m²) bestaat uit twee delen, gelegen enerzijds te Bocholt en Oudsbergen anderzijds. Deze archeologienota behandelt het deel gelegen te Bocholt met een oppervlakte van 9673 m². Het terrein wordt nagenoeg volledig ingenomen door vier verschillende vijvers. De vijvers werden tijdens de jaren '70 uitgegraven met omgevende dijken bestaande uit de uitgegraven grond.

De geplande werken bestaan hoofdzakelijk uit het duwen van de in wallen opgeworpen grond uit de vijvers in deze vijvers, om zo het oorspronkelijke, natuurlijke maaiveld te herstellen. De voorziene graafwerken zullen dus beperkt blijven tot deze opgeworpen grond en zullen in feite niet verder reiken dan het oorspronkelijke, te herstellen maaiveld.

Aangezien de geplande ingrepen niet voorbij de ondergrens van de teelaarde zullen reiken, alsook omwille van het feit dat de vijversreeds voor verstoring hebben gezorgd in een groot deel van het plangebied, is er geen potentieel voor kenniswinst. Daarom wordt geen verder vooronderzoek geadviseerd.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1 Internetbronnen

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>